

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti. Kraj představuje geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihozápadě je obklopena Šumavou, na severozápadě výběžky Brd, na severu Středočeskou žulovou vrchovinou, na východě Českomoravskou vrchovinou a na jihovýchodě Novohradskými horami. V jihočeské kotlině se rozkládají dvě pánve, a to Českobudějovická a Třeboňská.

Podstatnou část hranice Jihočeského kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo, dále sousedí s kraji Plzeňským, Středočeským, Krajem Vysočina a Jihomoravským. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní přeshraniční spolupráce ve výrobní oblasti i v oblasti služeb spolu s rozvojem cestovního ruchu, kde je využívána celková atraktivita kraje s méně narušenou přírodou a množstvím kulturních památek.

Rozlohou 10 058 km² se kraj podílí necelými 13 % na ploše České republiky. Z tohoto území zaujímají více než třetinu lesy a zhruba 4 % pokrývají vodní plochy. Převážná část kraje leží v nadmořské výšce 400–600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je šumavský vrchol Plechý (1 378 m n. m.), naopak nejnižším místem (330 m n. m.) hladina Orlické přehradě v okrese Písek.

Území kraje náleží do povodí horní a střední Vltavy s přítoky Malší, Lužnicí, Otavou a mnohými dalšími. V minulosti zde bylo vybudováno přes 7 tis. rybníků, jejichž celková výměra dnes představuje více než 30 tis. hektarů. Největšími, nejen v kraji ale i v České republice, jsou rybníky Rožmberk, Horusický rybník a Bezdrev. Kromě toho byla na území kraje vybudována i jiná velká vodní díla: Lipno, které je s 4 870 ha největší vodní plochou v České republice, Orlík s rozsáhlými rekreačními oblastmi a Římov zásobující pitnou vodou značnou část kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována vodní nádrž Hněvkovice.

Jihočeský kraj není územím bohatým na suroviny, zejména se zde nenacházejí téměř žádné zdroje energetických surovin. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy, zejména na Šumavě a v Novohradských horách. Jedná se především o lesy jehličnaté – smrkové a borové. Největší surovinové bohatství tvoří ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních surovin je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec, křemelina a grafit.

I když lze životní prostředí kraje v rámci republiky charakterizovat jako méně poškozené a zatížení emisemi se postupně snižuje, je zde stále řada zdrojů znečištění, hlavně v zemědělství a průmyslu. Na lesní porosty v posledních letech nepříznivě působí zejména různé extrémní situace (např. intenzivní sucho) a hmyzí škůdci.

Území kraje mělo vždy spíše charakter rekreační než průmyslově vyspělé oblasti. Snaha o zachování přírodního prostředí se odrazila ve zřízení Národního parku Šumava, chráněných krajinných oblastí Šumava, Třeboňsko a Blanský les. V kraji se nachází více než 300 maloplošných chráněných území a chráněných přírodních výtvarů. Celkem je chráněna přibližně pětina území kraje.

Městskými památkovými rezervacemi jsou historická centra měst České Budějovice, Český Krumlov (roku 1992 zapsáno mezi památky UNESCO), Jindřichův Hradec, Prachatice, Slavonice, Tábor a Třeboň. Kromě toho je v kraji celá řada historických pamětihodností. Významná je též lidová architektura, především tzv. „selské baroko“. Mezi nejznámější památky tohoto druhu patří náves v Holašovicích (okres České Budějovice), která byla v roce 1998 zařazena mezi památky chráněné UNESCO.

V Jihočeském kraji bylo k 1. 1. 2003 zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 37 správních obvodů obcí s pověřeným úřadem. Pověřené obecní úřady spravují obce v území, které je od 1. 1. 2007 plně skladebné do okresů i do správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

K 1. lednu 2016 byly v rámci optimalizace vojenských újezdů provedeny územní změny, při kterých byla z území vojenského újezdu Boletice vyčleněna nová obec Polná na Šumavě a další části jeho výměry byly přičleněny k jiným obcím okresu Český Krumlov a Prachatice. Území vojenského újezdu se zmenšilo o čtvrtinu a nyní je zcela bez trvale bydlících obyvatel. Kromě tohoto vojenského újezdu je v kraji v současné době 623 samosprávných obcí (56 z nich má statut města) s téměř 2 tisíci částmi obcí.

Jihočeský kraj je krajem s nejmenší hustotou zalidnění z celé České republiky. Ta se dlouhodobě pohybuje kolem hodnoty 64 obyvatel na 1 km². Největší hustotu obyvatelstva má okres České Budějovice, kde žije 30 % obyvatel kraje. Je to dáno především soustředěním do samotného města České Budějovice. Dalšími velkými městy jsou Tábor, Písek, Strakonice a Jindřichův Hradec. V těchto pěti městech žije téměř třetina Jihočechů. Naproti tomu nejmenší obce do 200 obyvatel představují zhruba 36 % z celkového počtu obcí, ale žije v nich přibližně 4 % celkového počtu obyvatel kraje.

Obyvatelstvo kraje je ve srovnání s celou Českou republikou nepatrně starší. Od demografické struktury kraje se výrazněji odlišuje pohraniční okres Český Krumlov s pestřejším národnostním složením a mladší věkovou strukturou. Spolu s okresem České Budějovice obvykle mívá nejvyšší porodnost a nejnižší úmrtnost v kraji.

Na tvorbě hrubého domácího produktu České republiky se kraj podílí přibližně 5 % a v přepočtu na 1 obyvatele se trvale pohybuje pod republikovým průměrem.

V zemědělství převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a píce, významná je též produkce brambor. V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a drůbeže. Celkově se zde vytváří zhruba 10 % zemědělské produkce celé republiky. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. Celková plocha rybníků, v nichž se chovají ryby, se pohybuje kolem 25 000 ha. Vytváří se v nich polovina produkce ryb České republiky, významný je také podíl v chovu vodní drůbeže (kachen a hus).

Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci. Jihočeský kraj však nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti České republiky. Stavební podniky kraje zajišťují především práce na inženýrských stavbách. V regionálním srovnání podle objemu stavebních prací patří Jihočeský kraj ke krajům střední důležitosti. Zásadní význam však mají jižní Čechy pro českou energetiku. Především díky jaderné elektrárně Temelín kraji náleží druhé místo ve výrobě elektřiny s pětinovým podílem na celorepublikové hodnotě. Chladicí věže jaderné elektrárny se staly novou dominantou jihočeské krajiny.

Podíl nezaměstnaných osob dosahuje dlouhodobě podprůměrných hodnot a Jihočeský kraj se v mezikrajském porovnání řadí na jednu z nejnižších příček.

Ve statistickém registru ekonomických subjektů je registrováno více než 168 tis. podniků, organizací a podnikatelů. Jeho největší část tvoří podnikatelé – fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona.

V kraji je zaznamenávána stále se zvyšující intenzita dopravy, zejména silniční. V železniční dopravě sice přes jeho území nevedou hlavní železniční koridory, přesto je zde několik důležitých uzlů. Mezi zajímavosti jižních Čech patří zbytky koněspřežní železnice (první na evropské pevnině), spojující město České Budějovice s hornorakouským Lincem. Nalezneme zde rovněž nejvýše položenou železniční stanici v ČR (Kubova Huť) a také úzkokolejné dráhy směřované z Jindřichova Hradce do Obrataně a do Nové Bystřice. Silniční síť zajišťuje dostatečnou základní dopravní dostupnost sídel, území kraje však v současné době není napojeno na republikovou dálniční síť.

Síť školských zařízení tvoří mateřské, základní a střední školy, včetně gymnázií. Vysokoškolské vzdělání je možno získat v Českých Budějovicích na některé z fakult Jihočeské univerzity nebo na Vysoké škole technické a ekonomické a v Jindřichově Hradci na Fakultě managementu Vysoké školy ekonomické Praha. Kromě toho je možno studovat na dvou soukromých vysokých školách, a to na Vysoké škole evropských a regionálních studií nebo na Filmové akademii M. Ondříčka v Písku.

Kulturní zařízení se soustřeďují převážně ve městech, hlavně ve městech okresních. Mezi nejznámější kulturní zařízení patří Jihočeské divadlo, Alšova jihočeská galerie, přírodní divadlo s otáčivým hledištěm v Českém Krumlově a další. Přírodního prostředí s vysokou lesnatostí, vodními plochami a velkým počtem kulturních památek je využíváno k návštěvám a rekreaci nejen občany z celé ČR, ale i zahraničními turisty. V letním období láká zejména oblast Lipna, Orlíku, jihočeských rybníků a Šumavy, v zimě pak lyžařské areály Zadov-Churáňov a Lipno (Kramolín).

V průběhu celého roku jsou pořádány na Výstavišti v Českých Budějovicích různé typy výstavnických akcí. Nejvýznamnějšími z nich jsou mezinárodní zemědělská výstava Země živitelka a výstava HOBBY.

V posledních letech se rozvíjí mnoho forem přeshraniční spolupráce. Jednou z nich je Euroregion Šumava/Bayerischer Wald/Mühlviertel, který zahrnuje území o celkové rozloze více než 16 tis. km² s téměř 1,3 mil. obyvateli z Horního Rakouska, Bavorska a Jihočeského a Plzeňského kraje. Přínosy lze spatřovat ve vytváření a realizaci společných projektů, především v oblasti dopravy, služeb a cestovního ruchu a vzájemné výměně zkušeností. V květnu 2002 byla podepsána zakládací listina dalšího euroregionu s názvem „Silva Nortica“, který zahrnuje území okresů Jindřichův Hradec, České Budějovice, Písek a Tábor. V Dolním Rakousku se jedná o okresy Zwettl, Krems, Gmünd, Waidhofen an der Thaya a Horn. Euroregion představuje území o rozloze více než 10 tis. km² s téměř 0,7 mil. obyvatel. Cílem přeshraniční spolupráce je společná reprezentace regionu, výměna informací, rozvoj cestovního ruchu a podobně. V červnu 2012 byl v rakouském Linci založen Evropský region Dunaj-Vltava, který zahrnuje území ve třech státech s rozlohou 60 tis. km² a 6 mil. obyvateli. V České republice do tohoto regionu patří kraje Jihočeský, Plzeňský a Kraj Vysočina.

